

Steven Derix
met Marina Shelkunova

Zelensky

DE OORLOGSPRESIDENT

ALFABET UITGEVERS

2022

INHOUD

Inleiding	7
1 Al Pacino	15
2 Slechte buren	33
3 De humorfabriek	55
4 Majdan	77
5 Dienaar van het volk	99
6 Het turboregime	128
7 Confrontatie	157
8 Oorlogspresident	183
Verantwoording	207
Literatuurlijst	209

INLEIDING

Vladimir Poetin onderschat zijn tegenstander zelden. Tijdens zijn opleiding op de KGB-school in Leningrad werd hem geleerd om 'targets' van de dienst – of het nu ging om Russische dissidenten of om apparatsjiks uit de Oost-Duitse communistische partij – minutieus in kaart te brengen.

Voordat Poetin iemand ontmoet, maakt hij een sterkte-zwakteanalyse van zijn gesprekspartner. Bij zijn eerste bezoek aan de Verenigde Staten wond hij de Amerikaanse president en methodist George W. Bush om zijn vinger met vrome verhalen over zijn doop in de Russisch-orthodoxe kerk. Een duidelijk gecharmeerde Bush vertelde na afloop hoe hij in de 'ziel' had gekeken van de voormalige KGB-officier. Toen de Duitse bondskanselier Angela Merkel in 2007 op bezoek was in Sotsji om te praten over energiebeleid, liet Poetin zijn zwarte labrador Konni binnen. Merkel – die panisch is voor honden – durfde nauwelijks te gaan verzitten, Poetin domineerde het gesprek.

Vladimir Poetin denkt ook goed na over de manier waarop hij óver mensen spreekt. De Russische presi-

dent is zich maar al te bewust van de politieke aantrekkingskracht van Aleksej Navalny, en daarom zal de naam van Ruslands oppositieleider nimmer over zijn lippen komen – ook niet nu Navalny sinds januari 2021 vastzit in een cel. Poetins woordvoerder, Dmitri Peskov, spreekt consequent van ‘die blogger’ als hij het over Navalny heeft.

In april 2019 werd Zelensky in de tweede ronde met bijna driekwart van de stemmen gekozen tot de zesde president van Oekraïne.

Een maand later was de Russische president te gast op het World Economic Forum in Sint-Petersburg. Het was vijf jaar na de annexatie van de Krim en het neerhalen van vlucht MH17. In het oosten van Oekraïne werd nog dagelijks geschoten tussen het Oekraïense leger en pro-Russische separatisten.

‘Waarom heeft u Volodymyr Zelensky niet gefeliciteerd toen hij president werd?’ vroeg de presentatrice.

Poetin zuchtte eens diep. De Russische ambtenaren en zakenlui in de zaal stootten elkaar aan: dit ging leuk worden.

‘Weet u,’ sprak Poetin, ‘hij bedient zich nog steeds van een bepaalde retoriek. Hij noemt ons “vijanden”, “agressors”. Misschien moet hij eens nadenken over wat hij wil bereiken, wat hij wil dóén.’

Poetin had nog altijd de naam ‘Zelensky’ niet in de mond genomen.

‘U bent de president van een grootmacht,’ fleemde

de presentatrice, 'en hij is op dit moment erg geliefd in zijn land. U kunt beiden met een schone lei beginnen. Een kleine geste zou de koers van de geschiedenis al totaal kunnen veranderen. Waarom spreekt u niet gewoon met hem af?'

Poetin keek quasi-meewarig de enorme zaal in, tot dat het gegrinnik van de ambtenaren en zakenlui was verstomd.

'Heb ik soms nee gezegd?' zei Poetin. Met een vals lachje eraan toevoegend: 'Niemand heeft mij uitgenodigd.'

'Bent u bereid tot een ontmoeting?'

Poetin leek nu oprecht geamuseerd. 'Luistert u eens, ik ken deze meneer niet. Ik hoop dat we ooit kennis met elkaar kunnen maken. Voor zover ik kan overzien is hij een kei in zijn vak, is hij een goede acteur.'

Gelach en klaterend applaus klonken uit de zaal.

Poetin ging verder: 'Even serieus: het is één ding om iemand te spelen, maar het is heel wat anders om iemand te zijn.'

De ambtenaren in hun blauwe maatpakken wisten exact wat Poetin bedoelde. De Oekraïense president Volodymyr Zelensky (1978) begon zijn carrière als komiek en cabaretier. Tussen 2015 en 2019 was Zelensky de ster van de Oekraïense hitserie *Dienaar van het volk*. De serie draait om de geschiedenisleraar Vasyl Holoborodko, die na een lange lesdag ontsteekt in een minutenlange tirade tegen alles wat er niet deugt in

Oekraïne: de corruptie, de gebroken verkiezingsbeloften, de stagnatie en armoede, de belastingvoordelen, datsja's en motorescortes van de politieke klasse.

Een leerling filmt Holoborodko en zet diens filmpica online. De scheldpartij gaat viral, de jonge geschiedenisleraar – die bij zijn ouders woont – wordt uitgenodigd de politiek in te gaan, wint met een *landslide victory* de strijd om het presidentschap en wordt het eerste Oekraïense staatshoofd dat op de fiets naar zijn werk gaat. Holoborodko zet alles op zijn kop en het land koerst af op een glanzende toekomst. De serie boort een klassiek populistisch thema aan: dat van de politieke buitenstaander die korte metten maakt met de 'oude politiek'. In 2019 ging het laatste seizoen van *Dienaar van het volk* naadloos over in de gelijke verkiezingscampagne van de aanstaande president. 'Dienaar van het Volk' (*Sloeha Narodoe*) werd bovendien de naam van Zelensky's politieke partij, die later die zomer de absolute meerderheid haalde in de Verchovna Rada, het Oekraïense parlement.

Poetin had gelijk: Zelensky had tot nu toe de president alleen gespéeld.

De voormalig showman kwam aan het hoofd te staan van een failliet land, een natie in oorlog met een politiek-bestuurlijk systeem dat tot aan de wortels was aangetast door corruptie. In de dertig jaar onafhankelijkheid sinds het uiteenvallen van de Sovjet-Unie had Oekraïne zich niet kunnen ontworstelen

uit de chaos waarin het land in 1991 was ontstaan. Zelensky zou alle problemen in één termijn – vijf jaar – oplossen.

Velen dachten dat hij zou falen. Binnen enkele maanden na zijn verkiezing liep Zelensky's hervormingsprogramma al vast en ontstond er een gevecht op leven en dood met de almachtige oligarchen. Om te overleven in het Oekraïense *House of Cards* greep Zelensky naar onconventionele middelen. Mensenrechtenorganisaties maakten zich zorgen over zijn autocratische neigingen. Oekraïense patriotten vreesden dat de nieuwe president de door Rusland bezette Krim en Donbas in de uitverkoop zou doen om vrede te kunnen sluiten met Moskou. Het Nederlandse Openbaar Ministerie reageerde ontstemd toen Zelensky een belangrijke getuige in het onderzoek naar het neerhalen van vlucht MH17 ruilde met Rusland.

In september 2019 figureerde Zelensky tegen wil en dank in een snel uitdijend schandaal rond mogelijk machtsmisbruik van de Amerikaanse president Donald Trump.

Tijdens een telefoongesprek op 25 juli zou Trump Zelensky onder druk hebben gezet om strafrechtelijk onderzoek te doen naar Joe Biden, zijn uitdager tijdens de aanstaande Amerikaanse presidentsverkiezingen. Volgens ongefundeerde geruchten in het Trump-kamp zou Joe Biden als vicepresident onder Obama hebben aangedrongen op het ontslag van de Oekraïense pro-

cureur-generaal Viktor Sjokin, om onderzoek naar zijn zoon Hunter Biden en diens werkgever, het Oekraïense gasbedrijf Burisma, in de kiem te smoren.

Volgens Trump was er niets mis met het telefoongesprek met Zelensky. Om dat te bewijzen publiceerde het Witte Huis het transcript van het gesprek tussen de presidenten.

Zelensky komt daarin over als een slijmbal zonder ruggengraat. ‘We zijn heel hard aan het werk omdat we in ons land het moeras wilden droogleggen,’ sprak de Oekraïense president, waarmee hij Trumps verkiezingslogan ‘Drain the swamp’ herhaalde. ‘We hebben veel nieuwe mensen aangenomen, niet de oude politici, omdat we een nieuw type regering willen hebben. U bent voor ons een geweldige leraar.’

De Russische staatstelevisie – die geheel onder controle staat van het Kremlin – noemde Zelensky steevast een clown. In de zomer van 2021 kreeg Poetin tijdens zijn jaarlijkse grote persconferentie aan het Russische volk (op televisie uitgezonden als *Directe lijn met Vladimir Poetin*) de vraag voorgelegd of hij Zelensky nu eindelijk eens zou ontmoeten. Dat had geen enkele zin, zo hield Poetin het publiek voor. Zelensky had ‘de leiding van zijn land volledig in handen gegeven van het buitenland’, zo stelde de Russische president. ‘Over het reilen en zeilen van Oekraïne wordt niet in Kyiv, maar in Washington beslist.’

Het kan goed zijn dat Poetin dit echt geloofde.

Op 24 februari 2022 begon Poetin een grootschalige invasie van Oekraïne. Terwijl Russische troepen het land van vier kanten binnenvielen, rukten tanks pijlsnel op naar Kyiv. Als Zelensky en zijn regering eenmaal zouden zijn geëlimineerd, zo dacht men in het Kremlin, dan zou de rest van Oekraïne zich snel schikken naar de Russische orde.

Maar Poetins blitzkrieg liep uit op een mislukking. Na een maand vechten waren vele duizenden Russische soldaten gesneuveld, maar had Moskou geen enkele grote stad in Oekraïne veroverd. In de gebieden die Rusland wél had bezet gingen Oekraïners met blauw-gele vlaggen de straat op, ook in steden als Cherson en Melitopol, waar de voertaal van oudsher Russisch is. Charkiv, de stad aan de Russische grens waar in 2014 nog werd gedemonstreerd voor afscheiding van Kyiv, verdedigde zich met hand en tand tegen de agressor.

Op dag twee van de Oekraïense oorlog wendde Vladimir Poetin zich in een tv-toespraak tot het Oekraïense leger. De Russische president zag bleek, zijn toon was grimmig. ‘Sta niet toe dat neonazi’s uw kinderen, vrouwen en ouderen gebruiken als levend schild,’ sprak hij. ‘Neem de macht in handen. Ik denk dat wij makkelijker met u afspraken kunnen maken dan met die bende junkies en neonazi’s die Kyiv in bezit heeft genomen en het hele Oekraïense volk in gijzeling houdt.’

Waarom Poetin dacht dat er ook maar iemand in de

Oekraïense strijdkrachten naar zijn rede zou luisteren, is voer voor de historici die in de toekomst de grootste Europese oorlog sinds 1945 zullen onderzoeken.

Dat Poetin Zelensky heeft onderschat – en met hem het hele Oekraïense volk – staat echter vast. Op de avond dat Poetin het Oekraïense leger toesprak, nam Zelensky met zijn mobieltje een korte video op in het hart van Kyiv. De Oekraïense president was gekleed in legergroen. Zijn kabinet stond om hem heen. ‘Iedereen een goedenavond,’ zei Zelensky. ‘De president staat hier. Onze strijdkrachten zijn hier, met onze samenleving. Wij verdedigen onze onafhankelijkheid, ons land. Leve Oekraïne!’